Tvaraus dirvožemių naudojimo svarba Lietuvoje

Praktiniai rezultatai, gauti vykdant tarptautinį „Horizontas 2020“ programos projektą „Tausojantis klimato atžvilgiu žemės ūkio paskirties dirvožemio valdymas“ (EJP SOIL), taps pagrindu priimant politinius sprendimus ir nustatant ekonominio vystymosi gaires ateičiai ir kuriant įstatyminę bazę.

Yra ypač svarbu žinoti turimus dirvožemio resursus ir tai, ko galima tikėtis iš esamo dirvožemio derlingumo potencialo.

Molingo Rudžemio profilio tyrimas. Šis dirvožemio tipas būdingas Šiaurės Lietuvai. Tai yra sunkios granuliometrinės sudėties, derlingi, neutralios pH dirvožemiai, turintys specifiškumą žemės dirbimo laikui. Juos išdirbus tinkamu metu, gaunami labai geri derliai (doc. dr. Jono Volungevičiaus (LAMMC) nuotrauka)

Mes, kurie gyvename šiuo metu, remiamės praeities ištakomis bei stengiamės numatyti ateitį. Tai tinka nusakyti ir žemės ūkiui: naudojamės praeities resursais – dirvožemiu, reljefu ar klimatu. Ateitis žemės ūkyje tradiciškai nėra aiški – ji kaip tas kelias, kuris nuolatos vis remontuojamas.

Dabartiniai iššūkiai Lietuvos dirvožemiams

Lietuvoje yra 12 tipologinių dirvožemio grupių iš 24, kurios sutinkamos Europos Sąjungos šalyse. Daugelis šių tipų dirvožemių yra mineraliniai, moreninės kilmės, susiformavę prieš 12–10 tūkstančių metų dabartinėje Lietuvos teritorijoje. Ledyninės kilmės organiniai dirvožemiai yra susiformavę reljefo žemumose. Ledynų suformuoti dirvožemiai turi nedidelį humuso kiekį, kuris 0–20 cm dirvos sluoksnyje retai viršija 3–4 proc. Dažniausiai humuso kiekis dirvose yra 1 proc. ar net mažiau. Mažas organinės medžiagos kiekis yra viena iš esminių problemų didinant dirbamų dirvų derlingumą. Šią problemą spręsti padėtų mišrios gamybos ūkiai, tačiau tokių yra nedaug.

Kitas iššūkis Lietuvos žemės ūkiui yra kalvotas, banguotas reljefas, kuris vyrauja Rytų bei Vakarų Lietuvoje. Tokie dirvožemiai yra rūgštūs (pH 3,5–5,0), todėl jie turi būti periodiškai kalkinami, norint, kad augtų žieminiai kviečiai ar ankštinės daugiametės žolės. Ateityje turėtų būti kuriamos pritaikomosios priemonės augalų auginimui rūgščiuose dirvožemiuose.

Trečias Lietuvos dirvožemiams būdingas bruožas – mažas augalų mitybai reikalingų cheminių elementų kiekis. Tokie dirvožemiai turi nepatvarią struktūrą. Dirvos būna jautrios suslėgimui, susidaręs dirvožemio padas trukdo augalų šaknims augti gilyn link gruntinio vandens esant sausrai bei skatina dirvų užmirkimą, esant drėgmės pertekliui.

2018 m. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija išleido leidinį „Lietuvos kaimo ir žemės ūkio plėtros baltoji knyga“. Šiame leidinyje aprašomos ilgalaikės politinės priemonės žemės ūkio ir kaimo veiklos vystymui iki 2030 m. Problemos siejamos su dirvų derlingumo didinimu ir teisingu jų naudojimu. Tikimasi, kad šis leidinys prisidės prie tvaraus dirvožemio naudojimo Lietuvoje. Daug dėmesio gairėse skiriama augalams reikalingų maisto medžiagų bei augalų apsaugos priemonių efektyviam ir saugiam naudojimui.

Lietuvos dirvožemiai: dabartis ir perspektyvos

2019 m. rudenį, LAMMC vyko mokslinė-praktinė diskusija „Lietuvos dirvožemiai: dabartis ir ateitis“. EJP SOIL partneris dr. Virginijus Feiza (LAMMC) pristatė dabartinę Lietuvos dirvožemių situaciją, kuria domėjosi ūkininkai, politikos formuotojai bei spauda. Mokslo darbuotojai, politikos formuotojai bei agroverslo atstovai aptarė situaciją apie dirvožemių multifunkcionalumą ir perspektyvas ateityje.

Diskusijos dalyviai buvo supažinti su antruoju **„Gerosios žemės ūkio praktikos kodekso“** leidimu. Kodeksas nusako rekomendacijas ir patarimus kaip dirbti dirvas, taupiai naudoti vandenį, rūpinti oro švara, mažinti neigiamus klimato pokyčius lemiančius veiksnius. Kodeksas pateikia galiojančius nacionalinius bei Europos Sąjungos teisės aktus dėl žemės ūkio veiklos reglamentavimo. Seminaro dalyviai sutarė, kad žemės naudojimas turi atitikti aplinkosauginius, agronominius ir ekonominius reikalavimus.

Diskusijos dalyviai (iš kairės į dešinę): dr. Jonas Volungevičius (LAMMC vyresnysis mokslo darbuotojas, Vilniaus universiteto docentas); prof. Gediminas Staugaitis (LAMMC Agrocheminių tyrimų laboratorijos direktorius, akademikas); dr. Virginijus Feiza (LAMMC Žemdirbystės instituto Dirvožemio ir augalininkystės skyriaus vedėjas); Petras Puskunigis (Žemės ūkio bendrovių asociacijos prezidentas); Aušrys Macijauskas (Lietuvos grūdų augintojų asociacijos pirmininkas); Dovilė Karlonienė (Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų politikos grupės vyresnioji specialistė); Saulius Jasius (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos politikos grupės vyresnysis patarėjas)

Vienijant mokslą su žemės ūkio praktika

Remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos politikos grupės vyresniojo patarėjo Sauliaus Jasiaus išsakytomis mintimis, išskirtinis EJP SOIL programos bruožas yra jos glaudus ryšys su žemės ūkio praktine veikla.

„Visų pirma, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija tikisi sulaukti praktinės naudos iš EJP SOIL veiklų. Gauta praktinė nauda bus pagrindas politiniams sprendimams priimti formuojant tolesnį šalies ekonominį vystymąsi, tobulinant įstatyminę bazę“, – akcentavo Saulius Jasius.

Siekiant išmaitinti vis didėjantį pasaulio gyventojų skaičių, yra ypač svarbu žinoti turimų žemės ūkio veiklai tinkamų dirvožemių resursus Europoje, dirvožemių derlingumo potencialą.

Politine bei praktine prasme, svarbu žinoti pokyčius, kurie vyksta dirvožemiuose skirtingo klimato zonose. Ilgamečių lauko eksperimentų rezultatai atskleis fundamentines dirvožemių savybes bei galimybes mažinti CO_2 emisijas iš dirbamų dirvų.

Ateityje priimami politiniai sprendimai žemės ūkyje turės būti siejami su potencialu absorbuoti didesnį CO_2 kiekį vietinėmis sąlygomis.

„Mes tikimės, kad EJP SOIL programa pateiks ne tik aritmetiškai apskaičiuotus ŠESD emisijos kiekius, bet bus nustatyti faktiniai jų kiekiai kiekvienos šalies lygmeniu“, – pažymėjo Saulius Jasius.

Saulius Jasius akcentavo, kad jis, kaip Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos atstovas, tikisi gauti naujų žinių seminarų, lauko dienų bei EJP SOIL konferencijų metu.

„Kuo platesnė tematika susieta su dirvožemio naudojimu bus aprėpta, tuo vertingesnes rekomendacijas ir praktinę naudą gaus žemdirbiai. EJP SOIL programa yra ambicinga dirvožemio tyrimams ir naudojimui skirta programa, tad ir aš linkiu visokeriopos sėkmės visiems jos dalyviams ir organizatoriams siekiant užsibrėžtų tikslų“, – sakė Saulius Jasius.

„Lietuvos kaimo ir žemės ūkio plėtros baltoji knyga“:
Ne mažiau kaip pusė ūkininkų turėtų įvesti augalų sėjomainas bent 75 proc. nuo dirbamos žemės ploto.
Apie 20 proc. produkcijos užauginamos ūkyje ir perdirbtos pramonėje turėtų būti ekologiška.
Tvarus ūkininkavimas, įskaitant supaprastintą žemės dirbimo būdą, turėtų būti plačiau diegiamas ūkiuose.
Informacija apie inovacijas, mokslinių tyrimų rezultatus šalyje ir užsienyje turi būti plačiau skelbiami. Bendradarbiavimas tarp mokslo bei konsultavimo institucijų turėtų intensyvėti.
Didinti tvarų organinių dirvožemių naudojimą, mažinti jų naudojimo intensyvumą. „Dviejų krypčių“ melioracinė sistema turėtų būti įrengta bent 1/3 melioruojamų dirvų.

Autoriai dr. Virginijus Feiza (LAMMC) ir Line Carlenius Berggreen (EJP SOIL)